

SIYASİ PARTİLER BAĞLAMINDA TÜRKİYE SİYASETİNİN SORUN ANALİZİ: SAADET PARTİSİ ÖRNEĞİ¹

Hasan AKAY²

Nevzat NARÇİÇEK³

DOI Nr. 10.5281/zenodo.7311743

Özet

Siyasi partiler, her türlü siyasi rejimler için vazgeçilmez kuruluşlardır. Bu bakımdan hem demokratik rejimlerde hem de antidemokratik rejimlerde önemli işlevler üstlenmektedirler. Ülkelerin anatomisi hükmünde olan siyasi partiler, üstlendikleri misyon ile ülkedeki kozmopolitik yapıyı, farklı ideolojileri ve azınlıkların temsil mekanizması rolündedirler. Siyasi partiler, bu temsil vazifesini farklı örgütlenmeler ile birlikte yerine getirir de, siyasi partilerin diğer örgütlenmelerden farklı fonksiyonları mevcuttur. Bunlardan en önemlisi iktidarı ele geçirerek yönetme mekanizmasını elinde bulundurma fonksiyonudur. Dolayısıyla iktidar erkini elinde bulundurabilme potansiyeli bulunduran siyasi partiler; halkı, çıkar gruplarını ve diğer sivil örgütlenmeleri temsil etmek açısından demokrasi için gerekli olan kurumların başında gelmektedir. Ancak bu fonksiyonları veya işlevlerini yerine getirirken bazen kendi iç dinamiklerinden kaynaklı bazen de faaliyet gösterdikleri ülkelerinin sosyo-ekonomik yapısından dolayı bir takım sorunların kaynağı olabilirler. Kendi iç dinamiklerinden kaynaklı sorunlar, genellikle savundukları felsefeden ileri gelmektedir. Partilerin savundukları düşüncelerin teorisi ile pratiği arasında uyumsuzluk çıkması, siyasi hayatın bir sorunu olarak karşımıza çıkabilmektedir. Bu sorun lider-parti ekseninde ortaya çıkabildiği gibi parti-seçmen şeklinde de kendini gösterebilmektedir. Aynı şekilde faaliyet gösterdikleri ülkelerde cari olan sistem ile savundukları siyasi düşüncelerden kaynaklı tezatlıklar da bahsi geçen sorun arasında kendini göstermektedir. Bu çalışmada, Saadet Partisi çerçevesinde partinin iç dinamiklerinden kaynaklı sorunlar ile ülkenin hukuki ve siyasi yapısından kaynaklı sorunlar ekseninde Türkiye siyasetinin analizi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Siyasi Partiler, Siyaset, Demokrasi, Saadet Partisi.

PROBLEM ANALYSIS OF TURKISH POLITICS IN THE CONTEXT OF POLITICAL PARTIES: THE CASE OF THE SAADET PARTY

Abstract

Political parties are indispensable institutions for all kinds of political regimes. In this respect, they undertake important functions in both democratic regimes and anti-democratic regimes. Political parties, which are dominated by the anatomy of countries, play the role of the cosmopolitan structure in the country, different ideologies and the representation mechanism of minorities with the mission they undertake. Although political parties fulfill this duty of representation together with different organizations, political parties have different functions from other organizations. The most important of these is the function of seizing power and holding the mechanism of governing. Therefore, political parties that have the potential to hold the power of power; It is one of the institutions necessary for democracy in terms of representing the people, interest groups and other civil organizations. However, while performing these functions or functions, they can sometimes be the source of a number of problems due to their own internal dynamics and sometimes due to the socio-economic structure of the countries in which they operate. The problems arising from their own internal dynamics usually arise from the philosophy they espouse. The fact that there is a conflict between the theory and practice

¹ Bu çalışma 26-27 Ağustos 2022 tarihinde düzenlenen 6. Uluslararası Avrupa Disiplinlerarası Bilimsel Araştırmalar Kongresi'nde sunulan özet bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş halidir.

² Dr., Gençlik ve Spor Bakanlığı Dr., Ministry of Youth and Sports hasanakay2@gmail.com Orcid ID: 0000-0002-9531-4875

³ Doktorant, İnönü Üniversitesi PhD Student, İnönü University nevtatnarcicek@gmail.com Orcid ID: 0000-0002-5487-9036

of the ideas advocated by the parties can be a problem of political life. This problem can arise in the leader-party axis as well as in the form of party-voters. In the same way, the contradictions arising from the current system in the countries where they operate and the political ideas they defend also manifest themselves among the problems mentioned. In this study, within the framework of the Saadet Party, an analysis of Turkish politics was made in the axis of the problems arising from the internal dynamics of the party and the problems arising from the legal and political structure of the country.

Keywords: Political Parties, Politics, Democracy, Saadet Party.

1. GİRİŞ

Demokratik sistem ya da demokrasi için gerekli kurumlardan söz edilirken, bu sistem ya da bu kurumlar için en elzem mekanizmanın siyasi partilerin olması gerektiği düşüncesi hemen hemen herkes tarafından kabul edilmiş bir görüş olarak karşımıza çıkmaktadır. Hatta siyasi partiler, demokrasinin vazgeçilmez kurumları olarak zikredilmektedir. Zira demokrasi için gerekli olan temsiliyeti siyasi partiler yerine getirmektedir. Siyasi partiler, her ne kadar bu temsil vazifesini farklı örgütlenmeler ile birlikte yerine getirirse de, siyasi partilerin diğer örgütlenmelerden farklılıkları mevcuttur. Bunlardan belki de en önemlisi iktidarı ele geçirerek yönetme mekanizmasını elinde bulundurma fonksiyonudur. Dolayısıyla iktidar erkini elinde bulundurabilme potansiyeli bulunduran siyasi partiler; halkı, çıkar gruplarını diğer sivil örgütlenmeleri temsil etmek açısından demokrasi için gerekli olan kurumların başında gelmektedir.

Demokratik sistemlerin vazgeçilmez kurumları arasında sayılan siyasi partilerin birçok fonksiyonu olsa da en önemli fonksiyonu temsil etme fonksiyonudur. Zira partiler, tarihsel süreç içerisinde bir değerlendirmeye tabi tutulduğunda belli düşünce ya da tercihlerin temsiliyetini sağladığı görülür. Bu kapsamda siyasi partilerin batıda ekonomik ayrışma neticesinde ortaya çıktıkları genel kabul görmektedir. Ancak bu seçenek her ne kadar eskiye dayandırılrsa da siyasi partilerin tarihsel süreç içerisinde her zaman var oldukları söylenemez. Bu yönüyle siyasi partilere olan rağbet özellikle 19. Yüzyıldan sonra artmıştır. Özellikle insan hakları, özgürlük gibi taleplerin artması ve bu talepleri temsil etme açısından örgütlenmelere ihtiyaç duyulması siyasi partilere atfedilen önemi artırmıştır. Süreç içinde ise siyasi partiler, neredeyse her sistemin zorunlukları arasında yer almıştır. Partilerin gelişimi sadece demokrasi ile yönetilen devletlerle sınırlı kalmamış sembolik de olsa otoriter, totaliter gibi sistemlerde de siyasi partilere yer verilmeye başlanmıştır.

Türkiye’de siyasi partilerin gelişimi geç olmasına rağmen gelişmeleri de istikrarlı bir seyir izlememiştir. Osmanlı’nın son dönemlerinde fırka şeklinde görülmeye başlayan oluşumlar zamanla yerlerini partilere bırakmıştır. Ancak Türkiye’de her ne kadar siyasi partilere önem atfedilse de uzun bir süre tek parti iktidarı elinde bulundurmuştur. Sonrasında değişik zaman dilimlerinde yine siyasi partilerin işlevlerini yerine getirilmesi engellenmiştir. Ancak siyasi partiler işlevlerini yerine getirirken dışsal sorunlara maruz kaldıkları gibi kendi iç işleyişlerinde de bu sorunları barındırırlar. Özellikle demokrasi ile yan yana anılan siyasi partilerin temsil görevini yerine getirirken, demokrasiye uygun olarak faaliyet icra etmesi beklenir. Aynı şekilde sahip oldukları ideolojiye/felsefeye uygun ve temsil ettikleri gruplarının değerlerine paralel bir yönetim icra etmesi beklenir. Lakin her ne kadar böyle olması gerekirse de siyasi partilerin kendi iç işleyişlerinden veya ülkenin belli bazı koşullarından kaynaklı partiler açısından sorunlar mevcuttur. Bu kapsamda, bu çalışmada öncelikle siyasi partiler irdelenip tarihsel gelişimi ve işlevleri ele alınacaktır. Daha sonra Saadet Partisi’nin mensubu olduğu Milli Görüş felsefesi incelenerek söz konusu parti bağlamında siyasi partilerin sorunları değerlendirmeye tabi tutulacaktır.

2. SİYASİ PARTİLER VE İŞLEVLERİ

Tarihsel olarak siyasi partilerin ortaya çıkma etkenleri üzerinde durulduğunda Batı Avrupa’da çoğu partinin, ulusal ekonomilerin örgütlenmesi ve düzenlenmesinde en önemli şeyin sınıf ayrımı olduğunu düşünen seçmenlerin tercihlerini temsil etme amacıyla geliştiği görülür (Nash, 2016:199). Burada dikkate şayan olan Batıda siyasi partilerin ekonomik ayrışma sonucu ortaya çıktığı görüşüdür. Ekonomik ayrışma üzerine vücut bulan siyasi partilerin iktidar mücadelesi sadece bu alanla sınırlı kalmamış, aynı şekilde toplumsal alanda sürdürülen mücadelenin de yansıması olarak kabul edilmiştir. Bunun farklı bir manası, siyasal partiler sayesinde sınıfların çıkar çatışmalarının siyasal alana taşınmaya başlanmasıdır. (Tuncel, 2013:255).

Siyasi partilerin, tarihsel süreçte her zaman var olduklarını varsaymak mümkün değildir. Partiler, 19. Yüzyılda temsili hükümetin ortaya çıkması ve oy hakkının yaygınlaşmasıyla kendine yer edinebilmiş kitle politikası yapılarının bir parçasıdır. O zamana kadar hizipler ya da partiler olarak adlandırılan şeyler, genelde anahtar konumdaki bir liderin ya da ailenin etrafında kurulmuş olan aynı düşünceye sahip politikacılardan oluşan gruplardan farklı değillerdir (Heywood, 2017:280). Bunun için o dönemde meydana çıkmış oluşumlara modern manada parti demek hata olur. Ancak siyasi katılım açısından varlıkları değerlendirilirse ortaçağda temsili hükümet fikrinin yavaş yavaş ortaya çıktığı görülür. Temsili hükümet fikrine öncülük eden ise Ortaçağ İngiliz parlamentosudur. Bir plan ve tasarı ürünü olarak değil de gelişigüzel ortaya çıkan bu parlamento, I. Edward'ın 1272-1307 yılları arasındaki hükümdarlığı sırasında düzensiz aralıklarla, ihtiyaç duyuldukça toplanan meclislerden ortaya çıkmıştır (Dahl, 2017:29). Her ne kadar İngiliz parlamentosu modern anlamda siyasi partilere karşılık gelmese de siyasi katılım açısından partilerin meydana çıkması için önem arz eden bir adım mahiyetindedir. Zira söz konusu meclis katılımları aşama aşama gelişip İngiltere'de Magna Carta ile kralın yetkilerinin sınırlandırılmasına kadar gitmiştir. Bu sayede gelişen ve dönüşen şartlar dâhilinde burjuva devrimi ile kralın yetkileri parlamentoya devredilmeye başlanmış ve süreç nihayetinde siyasi oluşumlar/partiler ortaya çıkmaya başlamıştır (Tuncel, 2013:254-255).

Tarihsel gelişimleri farklı boyutlarda olsa da yaşadığımız çağda siyasi partilerin varlık sebepleri ne olursa olsun gerçek olan şu ki; mevcut dünya düzeni sistemlerinde siyasi partiler, söz konusu sistemlerin vazgeçilmez unsurları haline gelmiştir. Çoğulcu demokrasiler ile yönetilen devletlerin yanı sıra demokrasinin mevcut olmadığı ülkelerde bile siyasi partilerin varlığı görülmektedir. Bunun için gerek tek partili sistemlerde gerekse de farklı monark ya da oligarşik tipi rejimlerde olsun siyasal partiler, hemen hemen her ülkede siyasi hayatın unsurları haline gelmiş durumdadır (Baharçipek, 2013:25).

Varlık nedenleri devletin yönetimini gerçekleştirmek olan (Baharçipek, 2013:27) siyasi partiler, esas itibariyle seçim yoluyla iktidarı kazanmak amacıyla örgütlenmiş insan grubudur (Heywood, 2015:303). Daha farklı bir tanım ile siyasi parti, genel olarak bireylerin oluşturmuş olduğu siyasal katılım organizasyonudur (Çetin, 2014:472). Siyasi parti tanımı birden fazla olsa da esas itibariyle; iktidarı yarışmacı bir ortamda seçimler yoluyla ele geçirmeyi amaçlayan, bir programa ve halk desteğine sahip, ülke çapında örgütlü olan ve örgütlülüğü süreklilik arz eden siyasal organizasyon olarak tanımlanabilir (Çetin, 2014: 473).

Siyasi parti, iktidarı seçimler yoluyla ele geçirmeye çalışan organizasyonlar olmakla birlikte birkaç özelliğinden dolayı çıkar grupları ya da diğer toplumsal hareketlerden farklılık arz eder. Bu özelliklerden birincisi; siyasi parti bir makamı kazanarak hükümet iktidarını kullanmayı hedefler. Diğer oluşumlarda ise hükmetmekten ziyade taban kazanma gayesi vardır. İkincisi; partiler, şekilsel olarak kart taşıyan üyelere sahip örgütlü yapılardır. Üçüncüsü; partiler, geniş bir bakış açısı ile yönetim politikasının mesele edindiği her konuya değinecek şekilde kapsamlı sorunlara odaklanmayı benimserler. Dördüncüsü; partiler, siyasal tercih ve genel bir ideolojik kimlik etrafında birleşmiş bütünlük arz eden örgütlerdir (Heywood, 2015:304). Modern dünyanın vazgeçilmez siyasi kurumları arasında sayılan siyasi partiler, tanımlardan da görüleceği gibi diğer sivil toplum ya da çıkar grupları ile ortak özellikleri olduğu gibi birbirinden farklı özellikleri de mevcuttur. Demokrasi için gerekli görülen siyasi kurumların en başında gelen siyasi partiler, gelişmiş demokratik rejimler ile özdeşleştirilse de değişen ve dönüşen dünyada neredeyse her rejimde görülür bir hal almıştır. Bazen siyasi partilerin varlık sebepleri ya da varlıkları sorgulansa da hatta varlıkları hissedilir derecede düşse de otoriter, totaliter gibi, parti varlıkları sembolden öte geçmeyen, rejimlerde bile bir şekilde varlıklarını muhafaza etmektedirler. Bundan dolayı toplum ile devlet arasında temsili demokrasi açısından bir köprü vazifesi gören partiler, siyasal sistemlerin en önemli politik kurumları arasında bulunmaktadır. Özellikle 19. yüzyıldan sonra akıl ve özgürlük eksenli akımların gelişmesi, bireylerin hak ve özgürlüklerinin daha sık dile gelmesi ile toplumsal hareketlerin birer yansıması olarak partilerin örgütlenmesine zemin hazırlamıştır.

Partiler, otoriter ya da demokratik olabildikleri gibi, iktidarı seçimler veya devrimler yoluyla ele geçirme arayışı içinde de olabilirler. İdeolojik olarak sol ya da sağ merkezli ideolojileri savundukları gibi bunların her ikisini de savunur bir pozisyon alabilirler. Bunların yanı sıra çok daha farklı bir yapı ile karşımıza çıkabilirler.

Çok farklı kategorilerde bulunmalarından dolayı Siyasi partilerin çok çeşitli sınıflandırmaları mevcuttur. Bunlardan bazılarını şu şekilde zikredebiliriz (Heywood, 2017:280-281):

- Çekirdek ve Kitle Partileri,
- Temsilci ve Birleştirici partiler,
- Anayasal ve Devrimci partiler,
- Sağ Kanat ve Sol Kanat Partiler.

Siyasi partiler, temsili demokrasinin asli unsuru oldukları için (Tuncel, 2013:256) demokrasinin özelliklerini yansıtılmaları beklenir. Farklı bir bakış açısıyla, partiler demokratik rejimlerde demokrasinin temel özelliklerini icra etmek gayesiyle devlet yönetimine talip olurlar. Bunun için siyasi partilerin gaye edindikleri hedeflere ulaşım ulaşmadığının belirlenebilmesi için demokrasinin özelliklerini taşıyıp taşımadıklarının sorgulanması gerekir. R. Dahl, “Demokrasi nedir?” ve “Neden demokrasi?” Sorularının cevaplarını ararken birinci soruya cevaben demokrasinin taşınması gereken beş özellikten söz eder. Bunlar; etkin katılım, oy kullanma eşitliği, bilgi edinebilme, gündem üzerinde son söyleme hakkı ve yetişkinlerin dâhil olmasıdır (Dahl, 2017:48). Özellikle liberal demokrasilerde daha doğrusu demokrasi yönetimine talip rejimlerde kuşkusuz partiler önemli siyasi kurumlardır. Dolayısıyla iktidar hedefinde olan siyasi partiler en başta zikredilen hususları kendi içlerinde içselleştirmeleri gerekecektir. İkinci soru olan; neden demokrasi? sorunun cevabına yöneldiğimizde ise daha çok partilerin bir toplum düzeni için programlarına dahil edip vaat ettikleri söylemlerle karşılaşırız. Bunlar ise; Zorbalığı önlemek, temel haklar, genel özgürlükler, kendi kaderini tayin etme, ahlaki özerklik, insani gelişme, temel kişisel çıkarların korunması, siyasi eşitlik, barış ve refahıdır (Dahl, 2017:56).

Demokrasi için sayılan özelliklerin siyasi partilerin yönetimlerinde yapılmıyıp yapılmadığını bir kenara bırakacak olursak, şüphesiz ki hangi parti programına bakılırsa bakılınsın sayılan özelliklerin ya tamamı ya da çoğunluğu programlarında mevcuttur. Burada karşımıza çıkan husus ise neden demokrasi? ile demokrasi nedir? Sorularının birbirinin destekler mahiyette olup olmadığının irdelenmesidir. Zira etkin kullanım dile getirilirken karar alma sürecinde zorbalığı önlemeye yönelik herhangi bir girişim mevcut değilse sorun var demektir. Ya da oy kullanma eşitliğinden söz edilirken genel özgürlükler kısıtlanıyorsa söylem ile eylem arasında bir tutarsızlığın bulunduğu gündeme gelir. Bunlara benzer olarak diğer özellikler kıyaslandığında da aynı çelişkiler su kabarcıkları gibi yüze çıkıyorsa burada siyasi kurumların en önemlilerinden olan ve yönetme gücünü elinde bulundurmak isteyen partilerin işleyişinde sorunların ya da tutarsızlıkların bulunduğu göstermektedir.

Sosyal sınıfların çıkarlarını koruyarak talep ve beklentilerini siyasal arenaya taşıyan siyasal partiler (Tuncel, 2013:55), devlet ve sivil toplum arasındaki kan bağı olup; temsil, siyasal elitlerin oluşması ve temini, çıkarların kümelenmesi ve dile gelmesi ve hükümetin teşkil edilmesi gibi başlıca işlevlerin taşıyıcısı olma özelliğine sahiptirler. Ancak bu özellik ve işlevlerin taşıyıcısı pozisyonunda olan siyasi partilerin rolü ve önemi parti sistemlerine göre farklılık arz etmektedir. Bu açıdan tek partili sistemlerde siyasi partiler, fiilen hükümetin yerini alırken iki partili sistemlerde büyük olan iktidarı kullanır diğer parti muhalefet rolünü üstlenir. Bunun yanında çok partili sistemlerde de farklı roller üstlenirler (Heywood, 2015:305). Her ne kadar siyasal partiler, farklı parti sistemlerinde ayrışan roller üstlense de ister otoriter rejimler olsun, ister totaliter rejimler olsun ya da gelişmekte olan sistemlerde olsun siyasi kurum olma özelliklerinden dolayı politik sistemde ve işleyişinde çok önemli işlevlere sahiptir. Siyasi partilerin yüklenmiş olduğu bu işlevler demokratikleşmiş siyasal sistemlerde daha da geçerlilik kazanır (Buran, 2013:55). Siyasi partilerin amaç ve işlevleri parti sistemlerinde farklılık gösterdiği gibi ülkelerin demokratikleşme düzeyine göre de farklılık arz edebilmektedir. Örnek vermek gerekirse demokratik bir sisteme sahip olan herhangi bir ülkede muhalefet partisi, iktidarda bulunan partiyi denetleme işlevini yerine getirebilirken otoriter ya da totaliter diyebileceğimiz rejimlerde bu fonksiyon ya icra edilemez ya da çizilen sınırlar ekseninde icra edilir (Buran, 2013:57).

Heywood, siyasi partiler için merkezi bir tanım kapsamında işlev genellemesi yapılmasının tehlikeli olduğunu belirttikten sonra, partilerin siyasi sistem açısından geniş ve karmaşık işlevlere sahip olduğunu belirtir. Seçim yarışı kavramı ile işleyen anayasal partiler, demokrasinin savunucuları olma rolünü üstlenirler. Ancak gerçek şu ki bu partilerin varlığı yine demokratik olarak işleyen sistemlerin varlığına bağlıdır. Tüm bu genel kapsamlar nazara alınarak siyasi parti işlevleri olarak şunlar zikredilebilir (Heywood:2017:284-285):

- Temsil,
- Seçkinler Sınıfı Oluşturma ve Yetiştirme,
- Hedef Belirleme,
- Menfaatleri Ortaya Koyma ve Açıklama,
- Sosyalleşme ve Sosyal Hareketlilik,
- Hükümetin Organizasyonu.

Siyasi partiler, devletin olduğu alanlarda siyasi kurum özelliği taşımaları münasebetiyle işlevleri belli bir kalıba sokulamaz. Yukarıda da değinildiği gibi politik sistemlerin farklılığına göre değişen roller üstlenebilmektedirler. Farklı boyutları içinde barındıran toplumsal ayrışmanın siyasal alandaki yansımaları olduğu gibi (Tuncel, 2013:255), bir devletin yönetimini gerçekleştirme işlevini de üstlenirler (Baharççek, 2013:27). Toplumsal sınıfların çıkarlarını koruyacak talep ve beklentilerini siyasal alana taşıma görevi işlevine sahip oldukları gibi (Tuncel, 2013:55), muhalefette iken iktidarı denetleme ve dengeleme işlevine de sahiptirler (Buran, 2013:57). Ancak devlet ve sivil toplum arasında bir bağ görevi gören siyasal partiler hangi işleve sahip olurlarsa olsun gerçek olan şu ki; temsil ve katılım işlevlerinin olduğu kabul edilmektedir. Temsil işlevi kendisini bazen ekonomik ilişkilerde gösterdiği gibi bazen de sosyal alanda her hangi bir ideolojik alanda kendini gösterir. Bundan dolayı temsil işlevi parti üyelerinin ve seçmenlerinin talep ve beklentilerine karşılık verebilme potansiyelidir. Dolayısıyla siyasi partilerin esas işlevi olma özelliğine haizdir.

3. SAADET PARTİSİ: TARİHÇE VE TEŞKİLAT YAPISI

Türkiye’de çok partili döneme geçilmekle beraber, siyasal İslam ekseninde ya da İslami siyaset ekseninde kısmen parti örgütlenmesi Demokrat Parti ve Adalet Partisi dönemlerinde olmuştur. Daha farklı bir tabirle söz konusu bu iki parti döneminde, siyasi arenada İslami söylem kendisine yer bulmuştur. İslami söylemin bu sayede siyasal alana girmesi ile birlikte Milli Görüş hareketinin fikri temellerinin siyaset sahnesine taşınması temelleri atılmıştır. Neticede bu hareket kapsamında ilk parti olan Milli Nizam Partisi 1960’lı yıllardan sonra kurulmuştur. Ancak parti uzun süre geçmeden laiklik karşıtı eylemler gerçekleştirdiği gerekçesi ile Mayıs 1971’de kapatılmıştır. Bunun yerine 1972 yılında Milli Selamet Partisi (MSP) kurulmuş ancak bu parti de 12 Eylül darbesiyle kapatılmıştır. MSP’nin kapatılmasıyla Milli Görüş bu defa refah partisini kurarak düşünce hareketine devam etmiştir. Ancak RP de 28 Şubat süreciyle kapatılmış ve siyasi lideri olan Necmettin Erbakan’a beş yıllık siyasi yasak getirilmiştir. Sadece siyasi bir partiden ya da bir parti isminden ibaret olmadığını göstermek istercesine Milli Görüş, bu defa 1998 yılında Fazilet Partisi adı altında siyaset sahnesine çıkmıştır. FP ise yine ideolojik sebeplerle 2001 yılında kapatılmış ve yerine halen Milli Görüş çizgisinin devamı niteliğinde olan Saadet Partisi, 2001 yılında kurulmuştur (Sayın, 2017:193-194).

Milli Görüş hareketinin bir devamı niteliğinde olan Saadet Partisi, 20 Temmuz 2001 tarihinde kuruldu. Partinin kurulması ile birlikte daha önceden Fazilet partisinde milletvekili olup FP’nin kapatılmasıyla bağımsız duruma düşen milletvekillerinin yarıya yakını Saadet Partisi’ne geçmiştir. Partinin kurucu genel başkanlığına ise Recai Kutan getirilmiştir. (www.timeturk.com). Milli Görüş hareketi çizgisinde kurulan Saadet Partisi iki açıdan önem arz etmektedir. Bunlardan birincisi parti açısından bir göstergedir ki, 1960 yılından beri kurulan ve

sürekli ideolojik ya da tehlikeli görülmesinden (böyle bir iradenin farklı bir tezahürü düşünceden korkmaktır) dolayı kapatılan bir düşünce/felsefe çizgisinin devamı olmasıdır. İkincisi ise, sürekli olarak önüne engeller çıkan/çıkartılan bir düşünce hareketinin azimle yoluna devam etmesidir. Her iki düşünce de Saadet Partisi'nin felsefe yapısının Milli Görüş Hareketi kapsamında teşekkül ettiğinin göstergesidir.

Saadet Partisi'nin kurulması ile birlikte Milli Görüş Hareketi, siyasi sahada kendisine yer edindiği tarihten beri ilk defa Fazilet Partisinin kapatılmasıyla iki kanada ayrılmıştır. Saadet Partisinin fikri temellerinin tartışılacağı başlık altında değerlendirilecek olan milli görüş hareketi, FP'nin kapatılmasıyla Saadet Partisi ve Adalet ve Kalkınma Partisi olarak iki farklı oluşumla teşkilatlanmıştır. Saadet Partisi bu hareketin gelenekçi ayağını oluştururken Adalet ve Kalkınma Partisi ise yenilikçi ayağını oluşturmuştur. Bu şekilde Fazilet Partisinin milletvekilleri de her iki parti arasında dağılmış oldu (Tuna, 2012:147). FP'nin kapatılmasıyla kurulan partilerin yenilikçilik ya da gelenekçilik boyutu elbette tartışılır niteliktedir. Zira hiçbir oluşum küreselleşen dünyada tamamen pür saf bir akımı temsil eder mahiyette değildir. Dolayısıyla her iki partide yenilikçi/gelenekçi özellikleri bir arada sergileyebilir. Burada önemli olan husus Milli Görüş çizgisinin bir değişime uğradığı hakikatidir. O da aynı çizgi ile siyasi arenada yola devam eden şahsiyetlerin düşünce itibarıyla FP'nin kapanmasıyla birlikte iki ayrı çizgiye kaymış olmalarıdır. Bir tarafta karanlığa kapalı, aydınlığa açık sloganıyla yola çıkan AK Parti diğer tarafta öze dönerek yeniden bir çıkış yolu arayan Saadet Partisi (Karaaliolu, 2001:195). Bu sebeple her iki oluşum, çizgisini farklı bir biçimde tanımlasa da birbirinden etkilenmesi veya farklı bir perspektif ile seçmenlerini etkilemek için stratejilerinde değişikliğe gitmesi olasıdır. Bu ise özellikle kendisini Milli Görüş Hareketinin devamı ve mirasçısı olarak lanse eden Saadet Partisi için, hareketin düşünce çizgisinin devam ettirilip ettirilmeyeceği, edecekse de ne kadar devam ettireceği açısından önemlidir.

Partinin genel kurucu başkanlığını yürüten Recai Kutan'ın yerine 11 Mayıs 2003 tarihinde gerçekleştirilen Olağan Kongre sonucunda Necmettin Erbakan'ın siyasete geri dönmesi, parti açısından Milli Görüş Hareketi çizgisi bir nevi tescillenmişti. Ancak Erbakan, 29 Aralık 2003 tarihinde kesinleşen hapis cezasına binaen parti üyeliğinden ve genel başkanlıktan istifa etti. Yerine tekrar Recai Kutan genel başkanlığa geçti. Kutan döneminde partinin nispeten güçsüz olmasıyla birlikte genç tabandan gelen değişim isteğine direnç sağlanamadı ve neticede 2008 yılında yapılan 3. Büyük Kongre ile Numan Kurtulmuş Saadet Partisi'nin başına geçti. Kurtulmuş'un partinin başına geçmesiyle parti için yeni bir başlangıç olmuş oldu. Nitekim yaşanan canlanma ile birlikte Saadet Partisi Kurtulmuş döneminde 2009 yerel seçimlerde % 5,13 oy oranı ile partinin şu ana kadar ki en yüksek oy oranına ulaştı. Ancak bu başarıya rağmen parti içinde grup anlaşmazlıkları nedeniyle Numan Kurtulmuş partiden ayrılmış, akabinde 17 Ekim 2010 tarihinde Erbakan tekrar partinin başına geçmiştir. Ancak sağlık sebepleri nedeniyle sembolik başkan olarak faaliyet icra etmiştir vefatıyla birlikte ise partinin genel başkanlığına Mustafa Kamalak geçmiştir. (Akbaş, 2015:144-145). Kamalak'ın ardından Temel Karamollaoğlu, 30 Ekim 2016 tarihinde Saadet Partisi Genel Başkanı seçildi. Saadet Partisi'nin genel başkanlığını halen Karamollaoğlu yapmaktadır (<http://saadet.org.tr>).

Saadet Partisi teşkilatlanması, parti tüzüğünün ilk maddesinde belirtildiği üzere; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve Siyasi Partiler Kanunu ve diğer ilgili kanunlar çerçevesinde kurulmuş ve faaliyette bulunan bir siyasi teşkilattır. Partinin Genel Merkezi Ankara'dadır. Partinin özel işareti (amblemi) renkli zemin üzerine beyaz hilal içerisinde beyaz beş yıldız ve hilalin altında saadet yazısıdır (SP Tüzük, Madde:1) Parti, teşkilat yapılanmasının amacını yine tüzüğünün ikinci maddesinde şöyle belirtmektedir: "Partinin gayesi programında yazılı hususları gerçekleştirmektir. Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ndeki kıstasların, Anayasanın 2. Maddesinde yazılı temel niteliklerin, bireysel hak ve hürriyetlerin gerçek manasıyla ve evrensel esaslara uygun olarak uygulanmasına ve ülkemizin maddi ve manevi kalkınmasının "Önce Ahlak ve Maneviyat" anlayışıyla sağlanmasına gayret gösterir. Millet huzur, saadet ve özgürlüğünü, refah ve itibarını artırmaya gayret eder. Adaletin mülkün temeli olduğu ilkesi doğrultusunda gerçek bir hukuk devletinin oluşmasını hedefler." (SP Tüzük, Madde:2).

Tablo 1: SP Teşkilat Yapısı

ESAS KURULUŞLAR (TEMEL TEŞKİLATLAR)	YAN KURULUŞLAR	YURT İÇİ VE YURT DIŞI TEMSİLCİLİKLERİ	HİZMET YERLERİ
1. MERKEZ TEŞKİLATI A. Büyük Kongre B. Genel Başkan C. Genel İdare Kurulu D. Başkanlık Divanı E. Yüksek Disiplin Kurulu	A. Yüksek İstişare Kurulu B. Kadın Kolları C. Gençlik Kolları D. Danışma Kurulu E. Parti Müfettişleri F. Uygun görülen yerlerde Genel İdare Kurulu kararı ile hangi teşkilat kademesine bağlı olarak çalışacağı belirlenen diğer yan kuruluşlar.	1. YURT İÇİ TEMSİLCİLİKLERİ A. Köy Ve Mahalle Temsilcilikleri B. Sandık Bölgesi Temsilcilikleri	Parti teşkilatları, o teşkilata bağlı olarak parti binası dışında lokal, irtibat bürosu, mahalle ve köy temsilciliği hizmet yerleri ve benzeri yerler açabilirler. Milletvekili, belediye başkanlığı ile belediye ve il genel meclisi üyesi adayları da kendi adlarına tanıtım bürosu açabilirler. Teşkilatlar, partiye ait hizmet yerleri dışındaki yerlerde de her türlü parti faaliyeti yapabilirler.
2. İL TEŞKİLATI A. İl Kongresi B. İl Başkanı C. İl Yönetim Kurulu D. İl Disiplin Kurulu		2. YURT DIŞI TEMSİLCİLİKLERİ A. Vatandaşların yoğun olduğu ülkelerdeki temsilcilikler B. Milli menfaatlerimiz açısından o ülkede Türkiye'nin doğru tanıtımının yapılması gereken yerlerde kurulan temsilcilikler	
3. İLÇE TEŞKİLATI A. İlçe Kongresi B. İlçe Başkanı C. İlçe Yönetim Kurulu			
4. BELDE TEŞKİLATI A. Belde Başkanı B. Belde Yönetim Kurulu			
5. GRUPLAR A. TBMM Grubu B. İl Genel Meclisi Grubu C. Belediye Meclisi Grubu			

Kaynak: Saadet Partisi Tüzüğü.

Saadet Partisi, parti teşkilatında insan tanımını yaparken tıpkı tüzüğünde belirttiği üzere ahlak ve maneviyata vurgu yapmıştır. Parti programının ilk cümlesinden itibaren bu vurgu kendini göstermektedir. Zira “insan yaratılmışların en şerefliisidir” (Bk. Kur’an: İsrâ, 17/70,) vurgusu ile partinin siyasal alanda, maneviyata ağırlık vermesi cihetiyle, İslami söylem üzerine hareket ettiğinin göstergesidir (Daha doğru bir tanımlama ile böyle bir düşünce şeklini benimsemiş olduklarının göstergesidir). Parti, insanların genel itibarıyla sosyal hayatta

insanın tek başına kaim olamayacağını ve dolayısıyla diğer insanlarla olan münasebetlerinden dolayı tasallutlardan korunması gerektiğini belirterek hak ve özgürlükler üzerinde durmaktadır. İnsan doğasının genel bir tanımı yapıldıktan sonra partinin varlık sebebi diğer bir ifade ile teşkilatlanma sebebi olarak; sevgi, şefkat ve kardeşlikten dolayı bir araya gelme olarak izah edilmektedir. Devleti ise saadetin engeli olarak değil bir aracı haline getirmek için siyaset yapmakta partinin kararlılığı belirtmektedir (SP Parti Programı, 2014).

4. SAADET PARTİSİ'NİN FİKRİ TEMELLERİ VE MİLLİ GÖRÜŞ FELSEFESİ

Osmanlı devlet sisteminin yıkılması ile birlikte yeni kurulan devlet sistemi reddi miras zihniyeti ile görünürde eski ile olan her bağı koparmaya giderken realitede ise bu kopuş devlet ile halk arasında bir kopuştu. Zira halkın dayandığı, kendisine hayat kültürü olarak addettiği değerler ya yasaklanmış ya da hakir görülüp toplum bu değerlerden uzaklaştırılmaya çalışılmıştır. Yasaklanan ya da hor görülen değerler ise Müslüman bir toplumun İslami değerleridir. Yeni oluşturulan sistem tezinin anti tezi gibi gösterilen bu kültür gerek devletin kuruluşundan gerekse de ulusun inşa sürecinde özellikle siyasal alandan uzaklaştırılmıştır. Daha öz bir ifade ile siyasal alan ve İslami siyasa/siyasal İslam birbirinden ayrıştırılarak siyaset, laiklik/sekülerlik zihniyeti bağlamında yerleştirilmiştir. Özellikle tek parti döneminde laiklik kisvesi altında toplumun realitesinde olan kültür, siyasal alandan bertaraf edilmiştir. Dolayısıyla siyasal alanda yaşanan gerilim zıt kutupların oluşmasına zemin hazırlamıştır. Çatışma ve gerilim; merkez-çevre, modern-geleneksel, gerici-ilerici, yöneten-yönetilen ekseninde hayat bulmuştur. Devlet ve seçkinler olan devletin sahipleri (!) merkezde, modern, ilerici ve yöneten konumun mümessilleri olurken değerlerine bağlı geniş halk kitleleri ise geleneksel, gerici ve yönetilen pozisyonundaydı (Eser, 2013:202-204; Tuncel ve Yılmaz, 2017: 153).

Türkiye’de sancılı sistemin, siyasal alanı daraltan iradede vazgeçip çok partili hayata geçmesi ile birlikte toplum kültürünün siyasal alana taşınması için fırsat doğmuştur. 1960’lı yıllarda temelleri atılan Milli Görüş ideolojisi, ortaya çıkan zemini değerlendirmiş; siyasal ve kültürel bir akım olarak hayat bulmuştur. Milli görüş hareketi, reddi miras ile toplumu adete dışlayan bir siyaset yerine söz konusu mirası kucaklayan bir siyaset oluşturma gayesiyle siyasal alan içine girmiştir (Poyraz, 2006:94).

Milli Görüş Hareketi ve kaynaklık ettiği siyasal partiler Türkiye’de siyasi parti tanımına yenilik getirmiştir. Milli Görüş Hareketinin kurucusu ve lideri Erbakan’ın eğitsel, sosyal ve hizmet rolleri anlayışı, ülke içindeki siyasi partilerin kitleleri harekete geçirme potansiyeli düşüncesinden yeniden şekillenmiştir. İslami söylemi siyasal alana taşıyan Milli Görüş’e göre kurtuluş iki şarta bağlanabilir. Birincisi; Hakkı hayata hâkim kılacak ve adil bir düzen kuracak bütün önlemlerin hayata geçirilmesidir. İkincisi ise yersiz ve yararsız olan taassup, taklitçilik gibi ucuz kahramanlık hastalıklarını terk etmektir (Sayın, 2017:196). Milli Görüş Hareketinin ana felsefesini oluşturan adil düzen söylemi ile hakkı hayata hâkim kılmak düşüncesi teokratik bir fikir veya talep ekseninde gelişmemiştir. Bulaç’a göre Milli görüş hareketi, Erbakan tarafından dini değil sosyolojik bir zemine oturtulmaktadır (Bulaç, 2009:301).

Milli Görüş Hareketi, ideolojisini oluşturduğu günden itibaren kuşkusuz ki Türkiye’de ve özellikle İslami Ülkeler başta olmak üzere birçok alanda etki uyandırmıştır. Bazen Suriye’den gelen kişilerin Milli Görüş Partilerinin çalışmalarına bizzat katılmaları ve gerekçelerini ise; “Duyduğumuza göre Osmanlılar Türkiye’ye geri dönmüş. Yönetimin başına geçmek üzere çalışıyorlar. Sınırları ortadan kaldıracak, ümmeti birleştirecekler. Onlara yardım etmek bizim için bir vecibedir. “ olarak izah etmeleri hareketin yıllarca reddedilen bir hayatın sahiplenişini gösterir. Diğer tarafta 1977’de Mardin Mitinginde Türkçe bilmeyen bir yaşlının “Erbakan Halife, Erbakan Halife” nidaları ile İslami toplum ile özdeşleştirildiğini göstermesi açısından ibret vericidir (Bulaç, 2009:260). Bu bilgiler herhangi bir laboratuvarında test edilip bilimsel veri olarak kullanılamaz belki, lakin insan fitratının madde ve mana dediğimiz iki kanattan meydana geldiği hesaba katıldığında bilimsel veri olarak lanse edilen, madde olarak ispatlanan verilerinin hakikat boyutu ne ise mana cihetinde toplumsal olarak yankılanan ölçütler de bir o kadar hakikattir. Dolayısıyla Milli Görüş Hareketi hatasıyla sevabıyla toplumda yankı bulmuştur. Yankı bulmanın en önemli sebebi ise bir türlü görülmek istenmeyen manevi değerlere sahip çıkmasıdır. Şüphesiz ki mevcut durumda Saadet Partisi’nin bu değerlere

ne kadar cevap verdiği tartışılacak bir konudur. Ama Saadet Partisi'nden önce kurulan Milli Görüş Partilerinin toplumda bir başarı elde etmesi sahip olunan ve savunulan ideolojinin toplumda bir karşılığı olduğunun göstergesidir.

Genel olarak Milli Görüş Hareketinin felsefesi aşağıdaki gibi özetlenebilir:

□ Hareketin merkezinde esas itibarıyla İslam vardır. Bu amaç ile hakkı üstün tutarak imanlı Türkiye'yi kurma iradesindedir (Aşgın, 2018:298-299).

□ Hareketin Hamurunda üç şey vardır. Bunlar maneviyatçı olmak, hakkı üstün tutmak ve nefis terbiyesidir. Kullandığı metot ise ikna metodudur (Aşgın, 2018: 300-302).

□ Manevi yönü ihmal edilmemiş kalkınma ve milli ekonomi modeli geliştirmek (Tuncel ve Yılmaz, 2017: 159).

□ Siyaset kurumuna adalet merkezli bir duruş kazandırarak toplumun inanç, kültür, değer ve tarihine sahip çıkma (Tuncel ve Yılmaz, 2017: 163-164).

□ Küresel düzlemde Siyonizm'in ve taklitçiliğin karşısında durmak (Tuğrul, 2017:619).

□ İman temelli bir zihniyet dünyasına sahip, fitrata aykırı materyalizmden uzak, milli tarih ile iftihar eden, bütün Müslümanları kardeş bilen bir anlayış etrafında şekillenmiştir (Yılmaz, 2016:1170).

□ Dış politikada esas hedef İslam ülkeleri ile sıkı ilişkiler çerçevesinde İslam ortak pazarını kurmaktır (Tarhan, 2004:55).

□ Milli Görüş hareketi tarihsel süreçte kurduğu partilerle muhafazakâr kesimi temsil ederek muhafazakâr kesimin siyasal ve toplumsal alanda görünmesini sağlamaya hedeflemiştir (Yılmaz, 2004:1171).

□ Milli görüş hareketini temel sorunsalları ise; adil düzen, İslam kardeşliği, ahlaki dürüstlük, kimlik ve dış politikada bölgede lider konumda olan bir Türkiye ideali (Bulaç,2009:600).

Milli görüş hareketi, sahip oldukları dünya görüşünü ve ideolojisini siyasal alana taşımayı hedeflemiştir. Bunu da tarihsel süreçte kurmuş oldukları partilerle yapmıştır. İktidar mücadelesinde başarılı olup olmadığı elbette tartışma gerektiren bir durumdur. Ancak realite olan nokta her türlü engellemelere rağmen bir şekilde siyasal İslam ya da siyasette İslami söylem Milli Görüş Hareketi sayesinde hep gündemde kalmıştır. Kurmuş oldukları partiler başarılı sonuçlar elde ettiklerinde de bu söylem dile gelmiş, kapatıldıklarında da aynı söylem dile gelmiştir. Zira başarılı olduklarında "irtica yine hortladı" söylemleriyle siyasal İslam gündem oldu, kapatıldıklarında ise "laiklik kurtarıldı" söylemleri ile yine aynı gündem yerini muhafaza etti. Gelişen süreç içerisinde Milli görüş çizgisi Saadet Partisi ile farklı bir boyut kazansa da geriye kalan miras, gerçeği kabul edilmese bile toplumsal zemini İslam ile yoğrulmuş bir toplumun, karşı çıkılsa da engellense de, düşünce ve zihniyet dünyalarını siyasal alana taşımalarıdır.

5. SAADET PARTİSİ BAĞLAMINDA SİYASİ PARTİ SORUNLARI

Demokrasi genellikle "halk tarafından yönetim" ilkesi etrafında şekillendirilir (Heywood, 2017:127). Demokrasi, bu yönüyle halkın temsilcisi rolünü üstlenmesi sebebiyle önem arz ettiği için demokrasinin tanımlayıcı unsuru olarak sandık görülür. Seçim ise insanların kendilerini temsil etmeleri için parti tercihinde bulunma durumudur. Söz konusu tercih demokrasinin tamamı demek anlamına gelmediği ise açıktır. Bundan dolayıdır ki siyasal katılımın diğer vasıflarıyla ilgilenmeye rağbet daha da artmıştır. Bunun bariz örneği ise siyasi partilere olan katılımın azalması ve seçimlere olan ilginin giderek düşmesidir (Nash, 2016:199). Batı

demokrasilerinde demokrasinin vazgeçilmez unsurları arasında sayılan siyasi partilere olan ilgilinin azalması ve seçmenlerin sandığa gitme oranlarının düşmesi (Roskin, 2016:14) siyasi partiler açısından sorunların varlığına işaret etmektedir. Partilerle ilgili sorunların kaynağı ülkelerde uygulanan kanunlar, toplumsal kültür tarzı birikimler olduğu gibi bizatihi partinin kendi işleyişinden kaynaklı sorunlar da olabilir. Dolayısıyla bu bölümde milli görüş ideolojisiyle siyaset sahnesinde bulunan Saadet Partisi özelinde siyasi parti sorunları irdelenecektir.

Güç, iktidarı elde bulunduran hâkimiyet olduğu gibi bozulmaya da sebebiyet verebilecek muazzam bir mekanizmadır. Bundan dolayıdır ki, Lord Acton'un "Güç bozulmaya meyillidir ve kesin güç kesinlikle bozar" kaidesince gücün bozabilme ihtimali her durumda mevcuttur. Güç ise Blaug'a göre aşağıdaki şekillerde çarpıtılarak bozmaktadır (Heywood, 2017:546):

- Büyüyen kişisel abartma, kibir ve kontrolün kayboluşu,
- Astlarına karşı artan aşağılama, kuşku ve keyfi zalimlik,
- Diğerlerinden kademeli bir uzaklaşım ve her zaman fikirleri uyumlu olan danışman seçimleri,
- Herhangi bir bozulmanın olduğuna dair genel bir farkındasızlık.

Yukarıdaki hususlar nazara alındığında gücün hem büyük ve gerekli bir nimet hem de tehlikeli bir silah olduğu görülür (Bulaç, 2009:83). Dolayısıyla gücün kullanımı önem arz eder. Güç diğer bir mana ile otorite/hüküm etmektir. Otoritenin doğasında ise yayılma ve her şeye hâkim olma ve muhalefeti sindirme eğilimine sahiptir (Bulaç, 2009:102). Saadet Partisi'nde güç olgusunun ya da daha farklı bir ifade ile karar merciinin "tek" ya da "tek" etrafında toplandığından söz edilebilir. Zira Fazilet Partisinin kapatılmasının gündeme geldiği aşamada partinin şahsiyetlerinden olan Cemil Çiçek'in Erbakan'a yönelik olarak "Elbette geleneği, hukuku, vefayı inkâr edemeyiz ama bir karar alındığında bize de haber verilsin. Karar alınmıyor, herkes biliyor ama genel başkan ve yardımcıları bilmiyor." serzenişi (Karaalioglu, 2001:86), Milli görüş partisi olan partilerde lider pozisyonunu anlatmak açısından aydınlatıcıdır. Saadet Partisi'nde de lider figürü etkili olmuştur. Nitekim Erbakan partinin sembol ismi konumunda bir pozisyon üstlenmiştir. Bu ise liderin başarısı ya da başarısızlığından ziyade gücün belli merkezde toplanması açısından çoğulculuk ilkesi ile paralellik arz etmeyen bir durumdur. Liderin partiye olan hâkimiyeti, siyasi partilerin demokrasinin kılıçları olduğu felsefesinden yola çıkılıp değerlendirilirse, parti içi demokrasi açısından menfi sonuçlar doğurması muhtemeldir. Liderin partiye hâkimiyeti, özellikle partilerde aşırı merkezîyetçilik ve otoriter bir yapılaşmanın güçlenmesine sebebiyet verir. Demokrasinin vazgeçilmez kurumları olan partilerde, merkezîyetçilik olgusunun gelişmesi partilerin kendi iç işleyişleri açısından demokratik ilkelerle çelişmektedir (Akgün, 2002:161).

Saadet Partisi, Milli Görüş felsefesi ekseninde hareket eden, milli görüş zihniyetinin mensubu olan bir siyasi parti olması dolayısıyla (SP Programı, 2014:18). İslamcı ve muhafazakâr (Eser, 2013:215) ideolojiye sahiptir. Milli görüş felsefesi ise yukarıda da geniş olarak açıklandığı üzere maneviyat ağırlıklı, İslami kesimin duyarlılıklarını siyasal alana yansıtmayı amaç edinmiş ve bu doğrultuda bir düzen inşa etmeyi gaye edinmiştir. Saadet Partisi'nden önceki partilerde bu düşünce toplumda yansımaları bulmuş ve bu çizgide kurulan partiler seçimlerde başarı elde etmiştir. Nitekim Refah Partisi 1995 seçimlerin %21,4 ve Fazilet Partisi 1999 seçimlerinde %15,4 gibi bir oy oranını yakalayabilmiştir (<http://tuik.gov.tr>). Ancak Fazilet partisinden hemen sonra kurulan ve kısa bir süre içerisinde aynı görüşleri benimseyerek seçimlere katılan Saadet Partisi 2002 seçimlerinde %2,5 (<http://tuik.gov.tr>) gibi, eski Milli Görüş Partilerine nazaran çok düşük bir başarı göstermiştir. Ancak aynı seçimlerde "Milli Görüş gömleğini çıkardım" diyen (www.milligazete.com.tr) ve aynı camia içinden çıkan AK Parti %34,3 gibi bir oy alabilmişti (<http://tuik.gov.tr>). Bu durum ise birkaç farklı sonuç doğurur. Birincisi söz konusu hareketin toplumda yansımalarının azalmasıdır. İkincisi hareketin değişime ihtiyaç duyduğudur. Üçüncüsü Milli Görüş Zihniyeti doğrultusunda faaliyet gösteren Saadet Partisi'nin ya hareketin felsefesini değişime uğrattığı için karşılık bulmamıştır ya da sahip olunan felsefenin pratiği ile tezi arasında tezatlıklar vardır.

Saadet partisinin özelinde gerçekleşen durum belki de Türkiye'de mevcut siyasi partilerin kronikleşen bir sorunudur. Nitekim Saadet Partisi'nin kullandığı dil oy kaybettiren en önemli unsuru teşkil eder. Parti "biz"

ve “diğerleri” algısı ile (Bulaç, 2009:602) kendi felsefesi ile çelişkiye düşmüştür. Zira İslam unsurları partinin temel taşlarını oluşturuyordu. Ancak İslam’ın dili “ben” değil “biz” dilidir. Şüphesiz böyle bir dilin benimsenip benimsenmemesi ayrıdır, bunu benimsedikten sonra kullanmamak ayrıdır. Milli Görüş partilerinin bu çizgiyi benimsedikleri nazara alınır, pratik ile uygulama arasında farklılık arz eden bir durum oluştuğunda muhakkak ki sorun teşkil eder.

Saadet Partisi’nin ve diğer partiler açısından sorun teşkil eden diğer bir husus, toplumsal değişimin okunamaması sorunudur. Bu ise partileri kusuru başkasında aramaya götürür. Saadet Partisi’nin “Hata bizde değil, seçmendedir” analizi kusuru kendinde değil başkasında arama noktasındadır (Bulaç, 2009:603). Bu saiklerle partinin/partilerin sorunu sürekli kendi içerisinde aramaktan ziyade toplumda/seçmende aramaları demokrasinin özgürlük anlayışı ile çelişki arz eden bir vaziyettir.

Milli görüş hareketinin ve partilerinin kuruluş felsefesinin mimarı olan Erbakan’ın ortaya koyduğu irade çizginin bütün partileri arasında benimsenmiş ve program haline getirilmiştir. Erbakan kendi felsefesini ise sol ve liberal görüşten farklı bir konuma koyarak; "Solcu Görüş, bütün tarihi boyunca doğru yolu bir türlü bulamamış olan Batıdaki hürriyetleri taklit eden, verimsiz sosyalist görüşlerden kaynağını aldığı, Liberal Görüş'ünse; Batıdaki sömürücü, koyu faizci kapitalist görüşlerden ilham alan bir anlayış,' sol ve liberal görüşlere mesafe koymuştur (Yarıcı, 2017:81). Ancak süreç içerisinde Saadet Partisi zikredilen görüşleri de temsil eden partilerle ittifak kurabilmiştir. 2018 Türkiye seçimlerinde Millet İttifakı adı altında Saadet Partisi; CHP, Demokrat Parti, İyi Parti ile aynı çatı altında buluşmuştur (<https://www.ntv.com.tr>). Kuşkusuz ki bu partiler hem sol görüşlere hem de liberal görüşlere sahip olan partilerdir. Böyle bir sonuç ise partiler için başarıya götüren her yol mubah mı sorunsal tezini güçlendirir mahiyettedir. Machiavelli’nin “Amaca ulaşmak için her araç yasal ve ahlakidir” felsefi (Machiavelli, 2017:97) ise Saadet Partisi açısından çelişki barındırır niteliktedir. Çünkü Saadet Partisi’nin kendisine rehber ittihaz ettiği; “Önce ahlak ve maneviyat” düsturudur (SP Tüzük, Madde:2). Sahip olunan irade ile pratikte uygulanan irade arasındaki tezatlık güven azaltıcı etki oluşturur, bu ise başarısızlığı tetikler.

Saadet Partisi, Refah Partisinin kapatılması ile birlikte Milli Görüş çizgisinde siyaset arenasında kendisine yer buldu. Kurulduğu tarihte seçim beyannamesinde açıkça; “Saadet Partisi, Milli Görüş’ün temsilcisidir. Bu nedenle, kurtuluş ve saadet ancak Saadet Partisi ile mümkündür.” diyerek Milli Görüş kimliği ile siyasette bulunduğunu ifade etmiştir (SP Seçim Beyannamesi, 2002:15). Aynı şekilde Saadet Partisi’nin 2011 yılında yayınlanan seçim beyannamesinin hemen bütün başlıklarında Milli Görüş esaslarına atıfta bulunarak, hareketin tek partisi olduğunu dile getirip “Yeni Bir Dünya” kuruluş felsefesinde bu esasları benimseyerek sahip çıktığını belirtmiştir (SP Seçim Beyannamesi, 2011:15). Ancak zaman içinde sebepleri farklılık arz edip yanlışlığı ya da doğruluğu başka bir tartışmayı gerektirse de Saadet Partisi, 2018 yılındaki seçim beyannamesinde çok sınırlı olarak Milli Görüş felsefesi esasları üzerinde durmuştur. Hatta Beyanname incelendiğinde sadece; “Yerel yönetimleri Vatandaşlarımızın Katılımı ile Güçlendireceğiz” (SP Seçim Beyannamesi, 2018:147) ve “Şahsiyetli Bir Dış Politika İzleyeceğiz” (SP Seçim Beyannamesi, 2018:186) başlıkları altında Milli Görüş esaslarına vurgu yapılmıştır. 2002 ve 2011 Seçim beyannameleri ile 2018 yılı seçim beyannameleri arasındaki söylem farkı partinin kimliği ile ilgili değişimlerin göstergesidir. Değişimin kendisi şüphesiz ki bir problemin göstergesi değildir. Ancak sıklıkla sahip çıkılan ve savunulan değerlerin zaman içerisinde değişmesi ya da terk edilmesi değişik nedenlerle açıklanabilir. Birincisi savunulan değerler başarıyı getiremediği için değiştirilmesi gerekebilir. İkincisi gelişen ve dönüşen konjonktür ile beraber benimsenmeme sonucu olarak söylem değişikliğine gidilebilir. Saadet Partisi açısından her iki durum da milli görüş çizgisi için bir kimlik problemini vücuda getirir. Şartların gerektirip gerektirmediği bir tarafa bırakılırsa özellikle 2018 yılında, Millet İttifakı adı altında farklı ideolojik partilerle aynı çatı altında buluşması (<https://www.ntv.com.tr>) partinin kimlik problemini destekler niteliktedir. Ayrıca 2018 yılı “Erbakan Ödülleri” gecesinde bazı katılımcı kimlikler ile Milli Görüş çizgisi arasındaki kimlik farklılığı da Saadet Partisi’nde kimlik bunalımı sorununu da destekler mahiyettedir (Akkır,2018).

Seçim sistemleri demokrasiyi belirleyen etmenlerden biridir. Zira ülkenin yasal mevzuatından kaynaklanan seçim sistemi, hem siyasi sistem hem de siyasi partiler üzerinde etkileri vardır. Ülkemizde uygulanan seçim sistemi parti sistemlerinde oligarşik yapının güçlenmesine zemin hazırlayarak siyasi irade oluşumunu parti

yönetiminin tekeline vermektedir. Mevcut sistemde aday belirleme sürecinde, sistem manasını yitirerek dayatılan listelerin oylanmasından ibaret kalmaktadır. Ayrıca ülkemizde uygulanan %10'luk baraj uygulaması da demokrasi açısından çok yüksek denilebilecek düzeydedir (Yanık, 2016:73-75). Baraj uygulaması büyük partiler için avantaj oluştururken küçük partilerin meclis dışında kalmasına sebebiyet verir. Bu durumda yüksek oy oranına sahip partiler temsil hakkını elde ederken az oy alan partilerin temsiliyeti söz konusu olmamaktadır. Çünkü %10 barajını aşamayan parti, ülke genelinde hiçbir şekilde milletvekili çıkaramamaktadır (Yıldız, 2018:138). Ülkemizde uygulanan baraj ve seçim sistemi küçük partileri sistem dışına itmekle beraber söz konusu bu küçük partilerin yapabileceklerini göstermeleri açısından da kendilerini ispatlamaktan mahrum bırakır. Özellikle Medyanın gücünün ciddi manada yükseldiği küresel çağda, görünüm ve sunumun siyasal partiler için önemli bir hale geldiği düşünüldüğünde, görünür olmayan ya da pazarlanamayan siyasal partiler, içlerinde müspet manada belli bir potansiyel barındırsalar da sistem dışında bırakıldıkları için bunu gösterememektedirler. Saadet Partisi de ülkemizde kurulduğu günden itibaren seçim sisteminden kaynaklı olarak sürekli meclis dışında kaldığından dolayı kendi kimliğini meclise yansıtmaktan mahrum kalmıştır. Her ne kadar istikrar açısından barajın olması gerekli olsa da çok yüksek olması da temsil sistemine zarar verir. Bundan dolayı makul seviyelere çekilmesi demokrasi mekanizmalarının işlemesi açısından gereklidir.

5. DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Siyasi partiler, gerek felsefi ya da ideolojik açıdan gerekse de çıkar/baskı gruplarının tercihlerini yansıtmaya, temsil etme yönüyle demokratik sistemlerin önemli kurumlarıdır. Ancak partiler, süreç içerisinde gerek kendi işleyişlerinden dolayı gerekse de ülkenin yapısal/hukuksal sisteminden kaynaklı bazı sorunlarla karşı karşıya kalabilmektedirler. Özellikle ülkemizde uzun süre tek parti yönetiminden kaynaklı temsil çerçevesinin daraltıldığı ve değişik dönemlerde darbelerle siyasal partilerin gelişiminin engellendiği nazara alındığında bu sorunların varlığı daha çok hissedilmektedir. Diğer yandan partilerin kendi iç işleyişlerinden kaynaklı demokratik sistemin işletilmemesinden kaynaklı bir takım sorunlar da mevcuttur. Bu yönüyle Türkiye'deki partiler değerlendirildiğinde ülkenin hukuksal yapısının yanında bizzat partilerin kendi mekanizmalarından kaynaklı sorunların varlığı görülmektedir. Özellikle Türkiye'de uygulanan seçim barajı sistemi geniş tabanlı bir katılımı engellemektedir. Barajın varlığı istikrar açısından gerekli olsa da %10 gibi yüksek bir oranda olması partilerin meclise girmesini engellemektedir. Bunun diğer bir anlamı, bu oranın altında oy alan parti, sahip olduğu iradeyi ve kendisini/parti felsefesini tercih eden kitleleri temsil etme olanağını sağlamaması demektir. Dolayısıyla yüksek baraj sistemi azınlık iktidarına sebebiyet verdiğinden dolayı temsiliyete sınır getirmektedir. Diğer açıdan böyle bir durumun varlığı iktidarın sürekli belli kesimlerde bulundurulması tehlikesini de ihtiva eder.

Partilerin iç işleyişlerinden kaynaklı sorunların başında ise lider faktörünün etkinliği gelmektedir. Saadet Partisi'nde de değerlendirildiği gibi parti liderine atfedilen konum bazen farklı düşüncelerin partiye yansımaları engelleyebilir. Zira her kararın ana eksenini lider olarak görüldüğünde istişare ortadan kalkar. İstişarenin, farklı düşüncelerin karar mekanizmalarına yansıtılması demek olduğu nazara alındığında, böyle bir mekanizmanın ortadan kalkması kararların tek elden çıkması sonucunu doğurur. Kararlar bir kişi tarafından alınmaya başlandığında ise yanlış karar verme ihtimali artar ve başarıyı etkiler. En kötü ihtimal ile partiyle özdeşleşen kişinin herhangi bir şekilde parti ile irtibatının kesilmesi partinin başarısını ciddi manada etkiler. Nitekim milli görüş ile özdeşleşen Erbakan'ın bazı dönemlerde milli görüş çizgisindeki partilerden uzaklaşması/uzaklaştırılması partilerin başarısını etkilemiştir. Saadet Partisi bu durumda kendini daha keskin bir şekilde göstermiştir.

Siyasi partilerin sahip oldukları değerlerle ya da ideolojileriyle örtüşmeyen uygulamalarda bulunması da partiler açısından sorun teşkil etmektedir. Partiler, genel olarak belli bir dünya görüşü çerçevesinde belli kesimleri temsil eder konumdadırlar. Bunun anlamı farklı kesimlere hitap etmemek ya da "diğerleri" dediğimiz başka grupları temsil etmemek anlamı taşımaz. Ancak partilerden, tabanları/seçmenleri tarafından sahip olunan değerlerin muhafazası istenir. Çünkü seçmenlerin partiyi destekleme kriterleri sahip olunan değerlerdedir. Özellikle Milli görüş ülkemizde bunun karakteristik örneğidir. Milli Görüş çizgisindeki partiler

İslami söyleme sahip olduğundan dolayı bu hassasiyeti olan seçmenler tarafından desteklenmişlerdir. Ancak zamanla bu söylemin değişmesi seçmen tercihlerinde de değişime sebep olmuştur. Dolayısıyla partilerin sahip olduğu ideoloji doğrultusunda politika izlemeleri, sahip olunan ideoloji ile uygulamanın örtüşmesi tasvip edilen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akbaş, K. (2015). Milli Görüş Hareketi'nin Gazetesi Milli gazete Bağlamında Türkiye'de İslamcı Basın. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Akgün, B. (2002). Türkiye'de Siyasi Parti Sisteminin Gelişimi ve Demokratik İstikrar. Liberal Düşünce Dergisi, Sayı: 27: 151-167.
- Aşgın, H. (2018). Din ve Siyaset İlişkisi Bağlamında Milli Görüş Hareket. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çorum.
- Akkır, R. (2018). Saadet Partisi'nin Ölümü, <https://www.milatgazetesi.com/yazarlar/saadet-partisinin-olumu/haber-174213>, (Erişim Tarihi: 25.04.2022).
- Baharççek, A. (2013). Küreselleşme Uluslararası Sistem ve Siyasi Partiler. Gökhan Tuncel (Ed.), Küresel Uluslararası Sistem ve Siyasal Partiler: içinde 9-31. Malatya: Bilsam.
- Bulaç, A. (2009). Göçün ve Kentin Siyaseti: MNP'den SP'ye Milli Görüş Partileri. İstanbul: Çıra Yayınları, 1. Baskı.
- Buran, H. (2013). Parti Sistemleri ve Üç Partili Sistem. Gökhan Tuncel (Ed.), içinde, Küresel Uluslararası Sistem ve Siyasal Partiler: İçinde 55-72. Malatya: Bilsam.
- Çetin, H. (2014). Siyaset Bilimi. Ankara: Orion Kitabevi, 4.Baskı.
- Dahl, Robert A. (2017), Demokrasi Üzerine (Çev. Betül Kadioğlu). Ankara: Phoenix Yayınevi, 4. Baskı.
- Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an'ı Kerim Meali (2011). 11. Baskı, Ankara.
- Eser, B. (2013). Türk Siyasal Kültürü İçinde Dinin Rolü Üzerine Bir Açıklama Çabası: Milli Görüş Hareketi ve Milli Nizam Partisi. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, C.18: 201-224.
- Heywood, A. (2017). Siyaset (Çev. Bekir Berat Özipek, Bahattin Seçilmişoğlu, Atilla Yayla ve Hasan Yücel Başdemir). Ankara: Adres Yayınları, 18.Baskı.

- Heywood, A. (2015). Siyasetin Temel Kavramları (Çev. Hayrettin Özler). Ankara: Adres Yayınları, 2. Baskı.
- Karaalioglu, M. (2001). Hilal ve Ampul: Fazilet'ten Saadet ve Ak Partiye Bir Hareketin Öyküsü. İstanbul: Bakış Yayınları.
- Machiavelli, N. (2017). Hükümdar (Çev. Mehmet Özyay). İstanbul: Şule Yayınları.
- Poyraz, F. (2006). Türk Siyasal Yaşamında Milli Görüş Hareketi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Roskin, M. G. (2016). Çağdaş Devlet Sistemleri: Siyaset, Coğrafya, Kültür (Çev. Bahattin Seçilmişoğlu). Ankara: Adres Yayınları, 8.Baskı.
- Saadet Partisi Seçim Beyannamesi (2002). Acil Onarım ve Atılım Programı, TBMM Kütüphanesi.<https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/bitstream/handle/11543/937/200300641.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, (Erişim Tarihi: 01.04. 2022).
- Saadet Partisi Seçim Beyannamesi (2011). Geliyoruz. Bolluk, Bereket, Refah Geliyor, http://www.esam.org.tr/pdfler/siyasi_dokumanlar/5%20SP/sp_2011_secim_beyannemesi.pdf, (Erişim Tarihi: 01.04.2022).
- Saadet Partisi Parti Programı, <http://saadet.org.tr/wp-content/uploads/2018/12/program> (Erişim Tarihi: 18.03.2022).
- Saadet Partisi Tüzüğü, <http://saadet.org.tr/tuzuk/> Erişim Tarihi: (18.03.2022).
- Sayın, Y. (2017). Saadet Partisi ve Milli Görüş Hareketi. Gökhan Bozbaş (Ed.) Filistin Meselesi: Türkiye'de Siyasal Partilerin Yaklaşımları: İçinde: 191-217. İstanbul: Tezkire.
- Tarhan, A. (2004). Türk Siyasal Yaşamında Milli Görüş Hareketi Çerçevesinde Adalet ve Kalkınma Partisinin Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Tuna, I. (2012). Necmettin Erbakan'ın Siyasi Hayatının Türk Siyasi Tarihindeki Yeri ve Önemi. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tuncel, G. (2013). Siyasal Partilerin Örgütsel Yapısındaki Değişim. Gökhan Tuncel (Ed.) Küresel Uluslararası Sistem ve Siyasal Partiler: İçinde: 254-271. Malatya: Bilsam.
- Tuncel, G. ve Yılmaz, H. (2017). Türkiye'de Devlet Toplum Gerilimini Azaltıcı Bir Aktör: Milli Görüş. Birey ve Toplum Dergisi, 7 (13): 151-182.
- Yanık, M. (2016). Türkiye'de Siyasal Partiler ve Demokrasi. Liberal Perspektif Özgürlük Araştırmaları Derneği, Sayı:5.
- Yarıcı, M. (2017). Milli Görüş Hareketinin Fikri Temelleri. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yıldız, A. (2018). Seçim Sistemleri Ve Türkiye'de Milletvekili Seçim Sistemine İlişkin Bir Öneri. Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 26(3): 13-153.

Yılmaz, S. (2016). Milli Görüş Hareketi: Toplumsal Hareketlerde Çerçeve Değişimi Etkisi. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi 5(4): 1164-1185.

<https://www.milligazete.com.tr/haber/1100918/gomlegi-cikardim-erdoganin-sozu>, (Erişim Tarihi: 28.03.2022).

https://www.ntv.com.tr/turkiye/millet-ittifaki-tutum-belgesi-aciklandi,bFggyiWEbkGBmlN7PO0GYw?_ref=infinite, (Erişim Tarihi: 28.03.2019).

<http://saadet.org.tr/genel-baskan/> (Erişim Tarihi: 18.03.2022).

<https://www.timeturk.com/tr/2011/02/27/iste-milli-gorus-partileri.html>, (Erişim Tarihi: 20.03.2022).

http://tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=1090, (Erişim Tarihi: 28.03.2022).